ujforum_58.qxp 11/21/2006 4:13 PM Page 55 (Black plate)

CSOMAFÁY FERENC

Brassai Sámuel neve fényesen csillog Erdély tudománytörténetének egén. Hosszú élete során, amely egy évszázadot tesz ki (1797–1897), a tudománytörténet több ágában is maradandót alkotott. Munkásságának méltatása könyvtárnyi irodalmat ölel fel. Most mégis egy olyan kitűnő könyv jelent meg Somai József: *Gazdaság és gazdaságtudományok Brassai Sámuel életművében* címmel, amely az utókor által ismert gazdag Brassai Sámuel-munkásságot még teljesebbé teszi azzal, hogy olyan oldaláról mutatja be Erdély „utolsó polihisztorának" munkásságát, amellyel az elmúlt korokban nem foglalkoztak. Holott a rendkívül gazdag életmű magába foglalja a közgazdász-szakíró, szerkesztő Somai József által tárgyaltakat is. Életrajzírói, akik egyébként más szakmai területek kiválóságai, kevésbé jeleskedtek a gazdaságtudományokban. Amint Dr. Kerekes Jenő a könyvhöz írt előszavában mondja: „…mind a mai napig nem történt meg az erdélyi magyar közgazdaság-tudomány kezdeti időszakának és kialakulásának tudománytörténeti feldolgozása, amelyben Brassai kiemelkedő helyet foglalt el. Pedig most már tudjuk, hogy a több tudományt művelő polihisztor az erdélyi közgazdaság-tudomány kialakításának előfutára volt. Brassai ez irányú munkássága valóban mind a mai napig feldolgozatlan maradt, bár Fitz József (aki Brassairól két könyvet is írt) már 1911-ben jelzi, hogy milyen fontos lenne, ha akadna egy közgazdász, aki egyszer talán fel fogja fedezni, hogy Ricardo első hatása a modern magyar nemzetgazdaságtanra Brassai gazdasági folyóiratában, a *Vasárnapi Újság*ban, valamint *Bankismeret* című átfogó munkájában jelentkezik először".

Somai József tulajdonképp egy majdnem százéves elvárásnak tesz eleget, amikor a Romániai Magyar Közgazdász Társaság kiadásában (Kolozsvár, 2006) megjelenteti 256 oldalon, többéves szorgos munkájának eredményeként, a *Gazdaság és gazdaságtudományok Brassai Sámuel életművében* című, figyelemre méltó könyvét.

A mű hét fejezetre tagolódik. Az elsőben a közgazdász Brassai Sámuel bemutatása, gondolkodásának kialakulása, tevékenységének sokszínűsége, korának, a XIX. század első felének érzékletes megelevenítése kap helyet.

A II. fejezet: Reformkor, kiállás Széchenyi mellett. Brassai Erdélyben az elsők között ismeri fel gróf Széchenyi István munkásságának fontosságát és nemzeti jelentőségét. Teljes

*Elhangzott a Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásár 2006. nov. 10-én tartott könyvbemutatóján.

ujforum_58.qxp 11/21/2006 4:13 PM Page 56 (Black plate)

szellemi képességével kiáll e haladó eszmék mellett, és cikkek sorozatával bizonyítja a Széchenyi-gondolkodás igazát, helyességét. A teljesség igénye nélkül idéznék : „A hazafiak pártokra szakadnak, ahelyett, hogy a haza érdekében egyesüljenek… most két hatalmas párt alakult, ellenzéki és konzervatív. Mindenik külön pajtásokat vadász, mindkét ellenség úgy erősíti saját pártját, hogy a másikat legyőzhesse. S már annyira tőhegyre állították személyes pártjukat, hogy az ellenzékiek semmit ne fogadjanak el, amit az ellenfelek javasolnak." (Ennyiből is láthatjuk, nincs új a nap alatt.) De Brassai kormetszetet is ad, amikor a Széchenyi-elveket megvédi.

Ezután három olyan fejezet következik, melyet a legszívesebben szóról szóra elmondanék, azért, hogy a nagyérdemű olvasó meggyőződjék arról a hihetetlenül szorgos és hasznos munkáról, amit Brassai hosszú élete során tett azért, hogy tanuljon és a tudását érthető módon továbbadja.

III. fejezet. A *Vasárnapi Újság* és hatása kora szellemi életére. Kortörténelmi dokumentum mindenki számára. A sajtó mozgósító, információt adó szerepének érzékletes bemutatása. Brassai itt fogalmazza meg azt, hogy: „a népnek művelődnie kell, mert a műveltség a gazdasági haladás alapja." Lapját ennek a gondolatnak szentelte. Nyugodtan állíthatjuk: Brassai az erdélyi, de valójában az összmagyar hírlapirodalom úttörője volt. Mint ahogy a következő fejezetben foglalt munkássága is ezt erősíti meg.

A IV. fejezetben az 1842-ben kiadott *Bankismeret* című könyvét ismerteti, melyben 20 paragrafusban többek között leírja a tárbankot, forgatóbankot, perselybankot, diszkontbankot, cédulabankot, illetve a kölcsönző bankot. Részben tárgyalja az ország adósságait, a kereskedői kölcsönzést, a részvények kérdését, zálogházak működését, pénzszaporítás kérdését, hitelek és bankjegyek szerepét, a bank viszonyát az államhoz. Az egyszerű banktípusoktól halad a komplikáltabb banki műveletek felé. Az olvasó könnyen elsajátíthatja mindazoknak a tudását, ami ma is alapjaiban mozgatja a bankrendszert. A bankok (ami egyébként német szó, padot jelent, amit más nyelvek is átvettek) történelmi fejlődésével is megismerkedhetünk. A nemzetközi banktörténet korában egyedülálló, elemzi a velencei, a génuai bankokat, majd az amszterdami és hamburgi bankot. Tanulságként folytatja az angliai és skót bankok példamutató történetével, majd az izlandi, francia, svéd, orosz és bajor bankok történetét írja le, végül befejezi az osztrák bankügy elemzésével. Mindezt tanulságként ajánlja a hazai, de főleg az erdélyi bankrendszer kialakítására és tanulságára.

V. fejezet. *A fiatal kereskedő arany ABC-je.* Brassai 144 oldalas könyve öt szakaszra tagolódik: elindul a kereskedelemtudomány alapismereteiből, s végső elemzésben eljut a kereskedelempolitikáig. Az alcímek: 1. A pénzről és helyetteseiről való tan. 2. Az áruismeret. 3. A kereskedelem különböző nemeiről és módjairól. 4. A kereskedés űzésére megkí-

ujforum_58.qxp 11/21/2006 4:13 PM Page 57 (Black plate)

ván segédfoglalkozásokról, úm. levelezésről, könyvvitelről, fuvarozásról stb. 5. A kereskedelmi politika s a kereskedelmi jog.

VI. fejezet. A gazdasággal kapcsolatos, a korabeli lapokban és kötetekben megjelent munkáinak lelkiismeretes bemutatását tartalmazza.

VII. Zárszó. Ebben megismerhetjük a tíz nyelvet beszélő és tíz tudományt művelő, hazáját, népét szerető nagy tudóst, aki korának szellemi irányítója volt, Brassai Sámuel gazdag pedagógiai munkásságát, amely magába foglalta az univerzális műveltségű egyéniség hatását az erdélyi gondolkodásra.

A maga nemében tájainkon egyedülálló könyvet jelentetett meg Somai József, aki többéves munkásságának eredményét teszi le az erdélyi szellemi élet asztalára.

A könyv borítóterve és grafikai szerkesztője Könczey Elemér igényességének beszédes bizonyítéka. Műszaki szerkesztő: Fazakas Botond. Olvasószerkesztő: Szenkovics Enikő. Nyomdai munkálatok: Tipoholding Rt., Kolozsvár. Közösen biztosítják azt, hogy könyvtárunk nemcsak tartalmában, de kivitelezésben is nagyon igényes könyvvel gazdagodjon.